

KARACAOĞLAN'IN TÜRK SANAT MÜZİĞİ TÜRÜNDE BESTELENMİŞ ŞİİRLERİ

. Nail TAN

Çukurova'nın ünlü aşk ve tabiat şairi Karacaoğlan'ın birçok şiiri tabii olarak halk müziğimizde türkülerimizin sözü olmuştur. TRT. THM repertuvar kitaplarında türkülerimizin sözlerinin hangilerinin anonim, hangilerinin halk şairlerine ait olduğunun belirlenmemesi. bugün için bu konuda kesin bir sayı vermemizi engellemektedir. Bundan sonraki çalışmalarımızın konusu. Karacaoğlan'ın anonim bir karaktere sahip Türk Halk Müziğinde kullanılmış şiirleri olacaktır.

Karacaoğlan'ın bazı şiirleri, ferdi karakter taşıyan ve yanlış olarak "Türk Sanat Müziği" terimiyle ifade olunan (1) müzik türümüzde de güfte olarak değerlendirilmiştir. Türk Sanat Müziğiyle ilgili yayınlarda bestekarın yanında güfte yazarı da gösterildiğinden elimizde, oldukça sağlam bilgiler veren iki temel kaynağa sahip bulunmaktayız. Bu kaynakların birincisi Etem Ruhi Üngör'ün "Türk Musikisi Güfteler Antolojisi" dir. (2) Söz konusu antoloji incelendiğinde Karacaoğlan'ın 12 şiirinin 13 ayrı besteye güfte olduğu görülmektedir. İkinci kaynak Tank Kip tarafından hazırlanan "TRT Türk Sanat Musikisi Sözlü Eserler Repertuarı" (3) kitabıdır. Bu kitapta ise Karacaoğlan'ın 15 şiirinin 18 ayrı besteye güfte olduğu anlaşılmaktadır.

Tarık Kipin tesbitine göre TRT repertuarına girmiş bestelerde Karacaoğlan'ın aşağıda ilk mısralarda belirtilmiş şiirleri kullanılmıştır:

Şiirin İlk Mısrası	Makamı	Uslu	Bestekarı
(1) Ben güzele güzel demem	Mahur	Düyek	Sadettin Kaynak
(2) Benim yarım gelişinden bellidir	Hicaz	Raks Aks.	Sadettin Kaynak
(3) Çıktım yücesine seyran eyledim	Muhayyer Kürdi	Düyek	Turhan Toper
(4) Deli gönül cořtu yine	Hicaz	Aksak'	Nihat Adlim
(5) Deli gönül gezer gezer gelirsın	Hicaz	Düyek	Sadettin Kaynak
(6) Ela gözlerini sevdiğim dilber	Eve	Sofya n	Sadettin Kaynak
(7) Ela gözlü benli (nazlı) dilber	Nikriz	Müsemmen	Haluk Naci Sürel
(8) Ela gözlü nazlı dilber	Hicaz	Düyek	Turhan Toper
(9) Eia gözlü nazlı dilber	Mahur	Aksak	Dr. Alaattin Yavařça
(10)Ela gözlüm yıktın benim evimi	Zavii	Sofya n	Sadettin Kaynak
(11)Eř kır atım meydan bizim	Hseyri	Curcuna	Muılu Torun
(12)Gökyüzünde tüten olsam	Suznak	Semai	Necmi Piřkin
(13)Gökyüzünde tüten olsam	Acem Ařiran	Düyek	Selahattin Ina,
(14)Gönül gel gitme gurbete	Hicaz	Sofya n	Sadi Hořses
(15)Niçin a sevdiğim niçin	Hicaz	Evsat	Nikođos
(16)Salınıp seyran yerine çıkan dilber	Karcıđar	Aksak	Kasım Inaltekin
(17)İncecikten bir kar yağar	Segah	Curcuna	Sadettin Kaynak
(18)Ey benim bahtı yarım	Krdili Hicazkar	Curcuna	M. Sabahattin Ezgi

Etem Ruhi Üngör'ün antolojisinde ise bu listeden farklı olarak: 3, 4, 10, 11, 12, 16 numaralı şiirler yer almamakta ancak aşağıda belirtilen şiirler fazladan bulunmaktadır:

Şiirin İlk Mısrası	Makamı	Usulü	Bestekarı
1- Sabah olsun ben şu yerden gideyim	Mahur	Evsat	Şerbetçi ibrahim Ağa
2- Gönül kuşu yine ağdı havaya	Karcıgar	Düyek	Niyazi Ayomak
3 - Ey benim bahtı yarım	segah	semai	Hayri Yenigün

Listedeki şiirlerden üçüncüsü kafiyeleri birbirinden farklı üç maniden meydana gelmektedir ve kesinlikle Karacaoğlan'a ait değildir.

Hiç abartmadan gururla söyleyebiliriz. Karacaoğlan, dünyanın en büyük aşk ve tabiat şairlerinden bindir. Şayet bir İngiliz veya Fransız olsaydı bugün dünyada en çok okunanan şairlerden biri olurdu. Türk oluşu, şiirlerini Türkçe söylemesi, ününü milli sınırlarımız ötesine taşırmamıştır. Bugün Karacaoğlan'ın şiirlerinin İngilizce ve Fransızca'ya en başarılı tercümelerinin yapılması halinde bile, Avrupanın dinci ve ırkçı fanatizmi karşısında iyi bir sonuç alma ihtimali yoktur. Kaldı ki, Karacaoğlan Türkiye'de bile layık olduğu yere oturtulmamıştır. Onun halk içinde gördüğü itibar aydınlara yansımamış, tersine aydınlar Karacaoğlan'ın şiirlerine sansür uygulamışlardır. Nitekim. Karacaoğlan'ın şiirleri bestelenirken de sansüre uğramış, bazı erotik ve halk dilinde bulunan mısralar bestekarlarca değiştirilmiştir. Bu durumu açıklığa kavuşturmak için Etem Ruhi Üngör'ün kitabında yer alan güftelerin bazılarıyla şiirlerin asıllarını yan yana getirdik. Gördük ki müdahale oldukça fazladır. Prozodi bakımından da yapılan müdahalelerin de bir anlamı yoktur. Kanaatimizce, bestekarlar şairlerin şiirlerini değiştirmeden bestelemelidir. Şiiri müstehcen buluyorsa, bestelemekten bütünüyle vazgeçmelidirler. Bestekar şiiri de-

ğıştirme yetkisini kendisinde bulursa, icra eden solist de bes-
teyi değıştirme hakkına sahip olur ki, sanırım hiç bir bestekar
bunu kabul etmez.

Karacaoğlan'ın Bestelenmiş Şiirleri ve Asılları:

Güfte

Gönül gel gitme gurbete Ya
gelinir, ya gelinmez Her
güzele meyil verme Ya
sevilir, ya sevilmez
Yürüktür bizim atımız
Yardan ayrı muradımız
Gurbet ilde kıymetimiz Ya
bilinir, ya bilinmez (Üngör:
C. 1, s. 270)

Şiir

Gel gönül gurbete gitme
Ya gelinir, ya gelinmez
Her güzele meyil verme
Ya sevilir, ya sevilmez
Őam-ı Őeriftir zatımız
Yöğrüktür bizim atımız
Gurbet ilde kıymatımız Ya
bilinir, ya bilinmez
Karac'oğlan düőse yola
Hızır yardım etse bile Yar
dediđin demir kale Ya
alınır, ya alınmaz (Öztelli:
s. 299)

Güfte

Niçin a sevdiğim niçin Seni
sevdim budur suçum
Turalanmış sıрма saın
özen benden beter olsun
Beter olsun, beter olsun
Çok ađlattın, yeter olsun
Güzel geçersin elime Seni
ekerim yemine Benim
řimdiki halime Gülen
benden beter olsun Beter
olsun, beter olsun çok
ađlattın, yeter olsun (Üngör:
C. 1, s. 201)

Şiir

Yeter olsun, yeter olsun
Çok ađlattın, yeter olsun
Turalanmış sıрма saın
özen benden beter olsun
Karadır kaşların kara
Kirpiklerin açtı yara Beni
iřimden avara Eden
benden beter olsun Yavru
geçersin elime çekerim
seni yemine Benim řimdiki
halime Gülen benden tjet
olsun Karac'oğlan genç
yaşıma Cihan oldu dar
başıma Bu ayrılık atasına
Yakan benden beter olsun
(Öztelli: s. 280)

Güfte

Sabah olsun ben şu yerden gideyim
Garip bülbül gibi feryad edeyim Sen
dururken ya ben kime gideyim

Şakı bülbül var uyandır yarimi Ben
kıyamam sen uyandır eşimi

Sabah oldu tan yerleri atıyor Cümle
kuşlar destur almış ötüyor İki hasret
sarılmışlar yatıyor

Şakı bülbül var uyandır yarimi Ben
kıyamam sen uyandır eşimi

(Üngör : C. 1, s. 645)

Şiir

Sabah oldu ben şu yerden gideyim
Garip bülbül gibi feryad edeyim Sen
dururken derdim kime dökeyim
Uyan hey gözünü sevdiğim uyan

Dilberin başında samur saç olur
Sevip sevip ayrılması güc'olur Sen
gidersen benim halim nic'olur Uyan
hey yüzünü sevdiğim uyan

Karac'oğlan der ki sevdan sarıyor
Oturmuş bahçeye zülfün tarıyor
Yollarda yitirmiş eşin arıyor Uyan
hey özünü sevdiğim uyan (Cumbur:
s. 172)

Güfte

Ben güzele güzel demem
Güzel benim olmayınca
Muhannetin kahrın çekmem
Gel deyip de gelmeyince

Senin çağın geçer olur Bu
dünyalar kime kalır Tomurcuk
gül gazel olur Vaktinde
derilmeyince Karacaoğlan
sözüm haktır Düşmanın
dostundan çoktur Bizim için
ayrılık yoktur Ya sen ya ben
ölmeyince -245 -

Senin çağın geçer olur Bu
dünyalar kime kalır
Tomurcuk gü! gazel otur
Vaktinden derilmeyince
fÜngör: C. 1, s. 664

Şiir

Ben güzele güzel demem
Güzel benim olmayınca
Muhannetin kahrın çekmem Gel
deyip de gelmeyince

Gelirim ama döverler Bizi
bu elden kovarlar Güzel
olanı severler Ben ölürüm
görmeyince

Var ol yürü var ol yürü
Koru bağrın yere sürü
Döğün Döğün ağla bari
Benim gönlüm olmayınca

Senin çağın geçer olur Bu
dünyalar kime kalır
Tomurcuk gül gazel olur
Vaktinde derilmeyince

Karac'oğlan sözün haktır
Düşmanın dostundan çoktur
Bizim için ayrılık yoktur Ya sen
ya ben ölmeyince (Karaer: s.
305)

Güfte

Deli gönül gezer gezer gelirsin Arı
gibi her çiçekten alırsın Nerde güzel
görseñ orda kalırsın Ben senin
derdini çekemem gönül

Güze! söz mü, yoksa saz mı
istersin Kış günü mü, yoksa yaz mı
istersin Ahu gözfü, yoksa kız mı
istersin Ben senin derdini
çekemem gönül

Çıkıp yücelere bakmak istersin
Coşkun sular gibi akmak istersin
Her güzelle düşüp kalkmak istersin
Ben senin derdini çekemem gönül
(Üngör: C. 1,s. 263) Şiir

Deli gönül gezer gezer gelirsin An
gibi her çiçekten alırsın Nerde güzel
görsen orda kalırsın Ben senin
derdini çekemem gönül

Santur mu istersin, saz mı istersin
Ördek mi istersin, kaz mı isterisin
Tomurcuk memeli kız mı istersin Ben
senin kahrını çekemem gönül

Çıkıp yücelere bakmak istersin
Coşkun sular gibi akmak istersin
Her güzelle yatıp kalkmak istersin
Ben senin derdini çekemem gönül

Karac'oğlan eydür okuyam yazam
Keleş değilim ki kervanlar bozam
Giyinem, kuşanam bir hoşça gezem
Ben senin derdini çekemem gönül

(Karaer : s. 156)

Güfte

Ela gözlerini sevdiğim dilber Göster
cemalini görmeye geldim Şeftalini
derde derman dediler Gerçek mi
sevgilim, sormaya geldim

Senin aşıkların, gülmez dediler
Ağlayıp yaşını, silmez dediler Seni
bir kez saran, ölmez dediler
Gerçek mi sevgilim, sormaya
geldim

Karacaoğlan der ki, gönül uğrusu
Gökte melek, yerde huma yavrusu
Kulağına diyem, sözün doğrusu
Soyunup koynuna girmeye geldim

(Üngör: C. 1, s. 146)

Şiir

Ala gözlerini sevdiğim diiber Göster
cemalini görmeye geldim **Şeftalini**
derde derman dediler Gerçek mi
sevdiğim sormaya geldim

Gündüz hayallanm. gece düşlerim
Uyandıkça ağlamaya başlarım
Sevdiğim üstünde uçan kuşların Tutup
kanatların kırmaya geldim

Senin aştkiarın gülmez dediier Ağlayıp
yaşını silmez dediler Seni bir kez
saran ölmez dediler Gerçek mi
efendim sormaya geldim

Senin işin yiyip içmek dediler Yaran ile
konup göçmek dediler Göğsün cennet
koynun uçmak dediler Hak nasip
ederse görmeye geldim

Mayı! oldum senin ince beiiine
Canım kurban olsun tatlı diline
Aşık olup senin hüsnün başına
Kırmızı güllerin dermeye geldim

Karac'oğlan der ki, işim doğrusu
Gökte melek yerde hüma yavrusu
Söyeyim ben sana sözün doğrusu
Soyunup koynuna girmeye geldim
(Cumbur: s. 18- 19)

Güfte

Gönül kuşu yine ağıdı havaya
İn gönül dedim de indiremedim
Aşıp aşıp gider kariı dağlara
Dön gönül dedim de döndüremedim

Hüma kuşu gibi yüksek uçarsın
Pervaz edip deste güller saçarsın
Binbir iki dala konup göçersin
Gönül sana akıl erdiremedim

(Üngör; C. 1 , s. 559)

Şiir

Gönül kuşu kalktı uçtu havaya İn
gönül dedim de indiremedim Aşıp
aşıp gider karlı dağlara Dön gönül
dedim de döndüremedim

Hüma kuşu gibi yüksek uçarsın
Pervaz vurup tercümanı geçersin
Bınbır türlü dala konup göçersin
Gönül sana mekan buiduramadım

Aleme sultansın, vezirsin kendin Aç
dedim açmadın, ak göğsün bendin
Yad illere gönü! verdin de döndün
Gönü! sana akıl erdiremedim

Karac'oğlan eydür nedir çare
Cerrah neyer yürekteki yareye
Gönül düştü şimdi kaşı kareye
Akar çeşmim yaşın dindiremedim
(Cumbur: s. 113 - 114) Güfte

Benim yarım gelişinden bellidir Ak
elleri deste deste güllüdür ibrişim
kuşaklı, ince bellidir İnce bellerini
sar dedi bana

Gel gel aman gelişine
Gül gül aman gülüşüne
Kurban olayım

Mestine de deli gönül mestine
Aşık olan gül gönderir dostuna
İpek mendilini attı üstüme
Terlersen sevdiğim sil dedi bana
Nakarat

Karacaoğlan sırrın kime danışır
Siyah zülfün mah yüzüne kıvrışır
Ayrılanlar elbet bir gün kavuşur
Ağlama sevdiğim gel dedi bana
Nakarat

(Üngör: C. 1, s. 252)

Şiir

Seherden uğradım dostun köyüne
Hoşgeldin sevdiğim in dedi bana
Tomurcuk memesin verdi ağzıma
Yorgunsun sevdiğim em dedi bana

Benim yarım bana yalan söylemez
Söylerse de gıybetimi eylemez
El yanında ikrarını söylemez
Elleri uyutta gel dedi bana

Mestine de deli gönül mestine Aşık
olan gül gönderir dostuna Telli
marhamasın attı üstüme Terlisin
sevdiğim sil dedi bana

Karac'oğlan sırrın kime danışır
Siyah zülfün mah yüzüne kıvrışır
Ayrılanlar elbet bir gün kavuşur
Ağlama sevdiğim gül dedi bana

(Öztelli : s. 53 - 54)

Güfte

Ela gözlü nazlı dilber
Koma beni el yerine
Altın kemerin olayım
Dola beni bei yerine

Hiçine gönlüm hiçine
Yığıde ölüm geçine
Al beni zülfün ucuna
Sallanayım îe!
yerine

Gel kız karşımda dursana
Şu benim haiim bilsene
Zülfünden bir tel versene
Koklayayım gül yerine

Karacaoğlan der n'olayım
Kabul eyle kul yerine Al beni
zülfün ucuna Sallanayım tel
yerine

(Üngör: C. 1, s.276)

Şiir

Ala gözlü benli dilber
Koma beni el yerine
Altun kemerin olayım
Dola beni bel yerine

Hecine gönlüm hecine
Yiğide ölüm geçine Al
beni zülfün ucuna
Sallanayım tel yerine

Gel kız karşımda dursana Şu
benim halim bilsene
Zülfünden bir tel versene
Kokulayım gül yerine

Karac'oğlan der n'olayım
Kolun boynuna dolayım
Nazlı yar kölen olayım Kabul
eyle kul yerine

(Cumbur: s. 258 - 259)

Aynı güfte Dr. Alaattin Yavaşca tarafından aslına yakın şekilde tekrar bestelenmiştir. Şiirle farklı kelimeler: Al / as, halem / halim, kokulayım / koklayayım, ala / ela, benli / nazlı (Üngör ; C. 1, s. 659)

Bu karşılaştırmalar, Karacaoğlan'ın şiirlerine bestekarlarca hangi derecede müdahale edildiğini yeterince açıklamıştır. Karacaoğlan'ın bestelenmiş diğer şiirlerinin ilk dörtlükleriyle, şiirlerin yer aldığı birer temel kaynağı belirterek makalemizi sonuçlandırmak istiyorum.

Salınıp seyran yerine
Çıkan dilber kiminsin sen
Şiyah zülfün mah yüzüne
Döken dilber kiminsin sen
(Dergah Yayını Karacaoğlan, s. 448)

Eş kır atım meydan bizim
Yardan haber geldi bu gün
Yüklenmişken gam yükünü
Saza ceylan geldi bu gün
(Öztelli: s. 283)

Deli gönü! coştı yine Seni
kimler eyler şimdi Sarı
sümbül mor menekşe
Geydi bizim dağlar şimdi
(Cumbur: s. 277)

Gökyüzünde tüten olsam
Yer yüzünde biten olsam
Al benekli keten olsam
Yar boynuna sarsa beni
(Cumbur; s. 285)

Ala gözlüm yıktın benim evimi Eyien şu
diyarda kal diye diye Viran ettin
bahçem ile bağımı Tomurcuk güllerim
al diye diye (Dergah Yayını
Karacaoğlan : s. 75)

Çıktım yücesine seyran eyledim İnip
aşkın deryasını boyladım Şu cahil
gönlümü sende eyledim Gezelim
sevdiğim gel bazı bazı (Dergah Yayını
Karacaoğlan: s. 97)

İncecikten bir kar yağar Tozar Elif
Elif deyi Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif deyi (Cumbur: s. 361
- 362) Notlar:

- (19) Nail Tan: Türk Sanat Müziği terimi üzerine, Milli Kültür, s.
60, 1-3 / 1988, ss. 10-11
(20) Etem Ruhi Üngör: Türk Musikisi Güfteler Antolojisi. 2 cilt,
Çeltüt Mat.. İst. 1981, 1945 s.
(21) Tarık Kip: Türk Sanat Musikisi Sözlü Eserler Repertuarı,
TRT Mat. Ank. 1989, 306 s.

Şiirlerle İlgili Kaynaklar:

- Cumbur, Müjgan; Karacaoğlan, M. E. Bsm. Ank. 1973, 398 s.
Kültür Bak. Yayını
Karacaoğlan: Hzl. Türk Ed. Ansk. Yayın Kurulu, Emek Mat.
İst. 1982, 510 s. Dergah Yayınları
Karaer, Mustafa Necati: Karacaoğlan, Kerven Kitapçılık, / b.
y. y /, İst. 380 s. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi Öztelli,
Cahit: Karacaoğlan, Baha Mat. İst. 1970, 374 s. Milliyet
Yayınları